

Frihetsberövande innebär inte att patienternas våldskriminalitet automatiskt upphör

II Henrik Belfrage har kritiserat Socialstyrelsens rapport »Rättspsykiatrisk vård utvärdering – omvärdering« [1], senast i Läkartidningen 32–33/2002 (sidorna 3225–6). Felaktigt återger han rapportens återfallsfrekvens i brott under pågående rättspsykiatrisk vård till en ny dom var tredje dag. I rapporten redovisas däremot att av de 665 patienterna som följdes under 4 157 patientår med rättspsykiatrisk vård, dömdes 27,9 procent för minst ett brott under vårdtiden.

Vidare att 30 individer (4,5 procent) dömdes vid 43 tillfallen för grovre våldsbrott (dvs 1 grovre våldsbrott per 100 patientår). Orimligt, resultaten saknar stöd i annan forskning liksom i den vardagliga erfarenheten från den rättspsykiatriska vården, hävdar Belfrage. Jag påstår motsatsen.

Resultat av annan forskning

År 2000 presenterade Socialstyrelsen en utvärdering av delar av den rättspsykiatriska vården [2]. Författarna – Kullgren, Grann, Långström, Nordström och Tengström – hade under kortare uppföljningstid registrerat att 12,4 procent av personer med schizofreni dömdes för brott under pågående vård, och för 3,5 procent rörde det sig om våldsbrott.

För personlighetsstörda var totalsiffran 11,0 procent och 6,9 procent för våldsbrott. Dessutom var 16,6 procent av de personlighetsstörda patienterna inblandade i våldsincidenter under den studerade vårdperioden. För unga sexualbrottslingar var brottsåterfallen under den rättspsykiatriska vården ännu fler eftersom 7/21 (33,3 procent) dömdes för nya brott, varav 3/21 (14,3 procent) för våldsbrott i form av förnyad sexualbrottslighet och misshandel.

I en nyligen publicerad studie redovisade Dernevik, Grann och Johansson [3] att 12 procent av de rättspsykiatriska patienterna dömdes för nya brott under omkring ett års pågående vård. Mer än hälften av patienterna hade minst en dokumenterad våldsincident under perioden, varav handgriplig aggressivitet riktad mot andra utgjorde 2–40 procent beroende på övervakningsnivå.

Även något äldre svensk forskning har beskrivit hög frekvens återfall under pågående vård. Albert Boerman disputerade 1989 på en avhandling om 106 jämförbara patienter vårdade vid Karsuddens sjukhus under 1970-talet [4]. »Sammanlagt 60 % av patienterna gjorde sig under vårdtiden skyldig till någon form av våldsbrott: tre till gärning som berövade

annan person livet, sju till sexualbrott, 19 till rån, 45 till misshandel (några patienter räknades in i mer än av dessa kategorier)«, skriver Boerman i sin uppsats.

Vardaglig erfarenheter från vården

Rapportens siffror med ett grovre våldsbrott per 100 patientår är inte förvånande för den som har egen klinisk behandlarenfarenhet från den rättspsykiatriska vården. Siffran innebär t ex ett grovre våldsbrott per år vid en institution av Karsuddens storlek med ca 100 vårdplatser.

Chefsöverläkarna vid Sveriges rättspsykiatriska regionvårdsenheter, som ju har diger erfarenhet av rättspsykiatrisk vård, argumenterade faktiskt på DN debatt den 2 juni 2002 för att rapportens återfallsiffror i grovre våldsbrott inte är orimligt hög utan snarast förväntad bl a mot bakgrund av patienternas tidigare omfattande brottslighet.

Man kan alltså konstatera att såväl äldre som nyare svensk forskning har påvisat att ett frihetsberövande inom

rättspsykiatri inte med automatik innebär att patienternas våldskriminalitet upphör under vårdperioden. Fynden från den senaste Socialstyrelserapporten ligger alltså väl i linje med dessa resultat.

Agneta Nilsson

*docent, överläkare,
psykiatriska kliniken,
Hälsinglands sjukhus
agn.nilsson@telia.com*

Referenser

1. Rapport om psykiskt störda lagöverträdare – bakgrund, brott, påföljd och återfall. Stockholm: Socialstyrelsen; 2000.
2. Rättspsykiatrisk vård, utvärdering – omvärdering. Stockholm: Socialstyrelsen; 2002.
3. Dernevik M, Grann M, Johansson S. Violent behaviour in forensic psychiatric patients: Risk assessment and different risk management levels using the HCR-20. *Psychology, Crime & Law* 2002;8:93–111.
4. Boerman A. Karsuddenpatienterna. En social och rättspsykiatrisk studie av 106 jämförbara lagöverträdare. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1989.

Slutreplik:

Gör grundmaterialet tillgängligt för granskning

II Agneta Nilsson vill ge sina resultat trovärdighet genom att hänvisa till annan forskning. Detta visserligen, precis som i hennes rapport, selekterat på ett sätt som man ibland inom vetenskaps-samhället brukar karakterisera som »osunt«: Resultat som talar för, och/eller »kompisars« arbeten, citeras. Resultat som talar emot, och/eller »fienders« arbeten, förtigs.

Medverka till öppen granskning

Nilsson borde istället aktivt medverka till att det material som hennes rapport grundar sig på kan bli föremål för en öppen granskning (en granskning som flera forskare inom den rättspsykiatriska vården skriftligen till Socialstyrelsen har begärt att få göra, men anmärkningsvärt nog fått avslag på).

Det naturliga för en forskare som publicerat en studie där ingen tror på resultatet är nog vanligen inte bara att medverka till att andra forskare kan kontrollera studien, utan snarare att närmast kräva att så sker. Att Nilsson inte agerar på ett sådant sätt inger förundran och är

knappast ägnat att stärka trovärdigheten i hennes rapport.

Henrik Belfrage

*professor, forskningschef,
Rättspsykiatriska regionkliniken,
Sundsvall
henrik.belfrage@telia.com*